

ביאורים

לא כל תלמידי החכמים הם באותה מדרגה. יש תלמידי חכמים גדולים וישנם תלמידי חכמים גדולים יותר. גם בסנהדרין הדבר בא לידי ביטוי. הרמב"ם כותב שזקני הסנהדרין היו ישובים במקומותיהם לפי סדר גדולתם בחכמה [הלכות סנהדרין א, ג]. הנבואה היא שאיפה הכי עליונה של תלמידי חכם בישראל. לא כל תלמידי החכמים זכו לכך. רק המיוחדים והעליונים שבהם זכו לקשר ישיר לריבונו של עולם ולהתגלות נבואית. ומכאן יכולה להיווצר טעות קשה. אם נביא הוא ברמה גבוהה יותר מתלמיד חכם רגיל, והוא יותר קרוב לריבונו של עולם, אפשר לטעות ולחשוב שגם סברתו ההלכתית יותר נכונה. הנביא הוא מחובר למקור של התורה, לקב"ה, ווודאי שמכוון יותר למה שה' רוצה שנעשה ונקיים. ממילא נטיית הלב של האדם היא לחשוב שדבריו של הנביא הם הנכונים ולפסוק הלכה כמותו. הרמב"ם עוקר טעות זו. הנביא צריך להיות תלמיד חכם גדול, אך אין זה נותן לו עדיפות בלימוד התורה. יתכן שיש חכם גדול ממנו אך לא זכה לנבואה בגלל שתנאים נוספים שנדרשים כדי לזכות בנבואה אינם קיימים אצלו. ההלכה, לעומת הנבואה, צריכה להיבחן רק מתוך כלים הגיוניים ולמדניים, ולהיות מוכרעת על פי כללי ההלכה שניתנו בסיני. לכן יכול להיווצר מצב שבו כל הנביאים אומרים סברה, שאינה מן השמים אלא שכלית והגיונית, וכנגדם יעמדו חכמי ישראל שלא זכו בנבואה, ויאמרו סברה אחרת. אנו יכולים לטעות ולתת עדיפות לנביאים, שנראה שהם יותר גדולים בחכמה, אך אומר הרמב"ם שאם הרוב הוא עם חכמי ישראל שאינם נביאים, פוסקים כמותם. הנבואה היא תוספת ללמוד התורה. מעלה יתרה שאנו שואפים אליה. אך אין היא מהווה שום יתרון בפסיקת ההלכה. התורה מסרה לנו שהסברה של הרוב יותר קולעת אל רצון ה' יותר מהכרעת הנבואה.

הרחבות

• היחס בין הנביא להלכה

אָבֵל בְּעֵינָיו וּסְבָרָא וּבְהַשְׁפִּיל הַמְצוּוֹת – הוא פְּשָׁאָר הַחֲכָמִים. הגמרא אומרת: "אמר רב יהודה אמר שמואל שלוש אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה. אמרו לו ליהושע: שאל (כלומר תשאל בנבואה מהשמים מהן ההלכות). אמר להם לא בשמים היא" [תמורה טז]. עולה מהגמרא שהנבואה לא יכולה לספק תשובות בשאלות הלכתיות. לעניין פסיקת ההלכה או פירוש התורה, מעמד הנביא הוא כמעמד החכם ואם הנביא יאמר שקיבל נבואה בעניינים האלה נדע שנביא שקר הוא. הנביא כפוף להלכה ולא הפוך. ההלכה היא המגדירה מי הוא נביא אמתי, את החובה להקשיב לדבריו ואף את סמכויותיו (הוראת שעה וכדו' כפי שלמדנו לפני יומיים). "לא בשמים היא" כלומר, לאחר שניתנה התורה ע"י משה רבנו, לנבואה (שמתקבלת מהשמים) אין כוח לשנות או לקבוע משהו בתורה, והכוח הזה מסור רק לחכמים (וגם לנביאים אם זה על פי חכמתם).

הרב קוק כותב [אגרות ראייה, אגרת קג] שנביא יכול להגיד שהוא קיבל בנבואה סברה או פירוש בתורה אך הוא צריך להוכיח את הסברה או את הפירוש באופן שכלי ורק כך הם יכולים להתקבל.

שאלות לדיון

מדוע ה' קבע שפסיקת ההלכה היא על ידי חכמה ולא על ידי נבואה?

האם חכמת הקבלה היא כמו הנבואה, וגם עליה נאמר "לא בשמים היא"?

וְזֶה הָעֵקֶר מִפְּתַח לְכָל הָעֵנָן הוּא, וּבְזֶה לְבַדוֹ יִבְדֵּל הַנְּבִיא מִשָּׂאָר בְּנֵי אָדָם בַּמְצוּוֹת. אָבֵל בְּעֵינָיו וּסְבָרָא וּבְהַשְׁפִּיל הַמְצוּוֹת – הוא פְּשָׁאָר הַחֲכָמִים* שֶׁהֵם כְּמוֹהוּ, שָׂאִין לָהֶם נְבוּאָה. שֶׁהַנְּבִיא פְּשִׁיטָה סְבָרָא, וְיִסְבֵּר כְּמוֹ כֵּן מִי שָׂאִינוּ נְבִיא סְבָרָא, וַיֹּאמֶר הַנְּבִיא: כִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר אֵלַי שְׁסַבְרְתִּי אָמַת – לֹא תִשְׁמַע אֵלָיו. רַק אֵלֶּף נְבִיאִים, כָּלֶם כְּאֵלֶּיהוּ וְאֵלִישֶׁעַ יְהִיו סוֹבְרִין סְבָרָא אַחַת, וְאֵלֶּף חֲכָמִים וְחֲכָם סוֹבְרִין הַפֶּךָ הַסְבָּרָא הַהִיא, – "אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת", וְהַהֲלָכָה כְּדַבְּרֵי הָאֵלֶּף חֲכָמִים וְחֲכָם, לֹא כְּדַבְּרֵי הָאֵלֶּף הַנְּבִיאִים הַנִּכְבָּדִים. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: "הָאֵלֶּהִים! אֵלֹו אֲמָרָה לִי יְהוֹשִׁעַ בֶּן נוֹן בְּפוּמָה – לֹא צִיִּתְנָא לִיהּ וְלֹא שְׁמַעְנָא מִנֶּיהּ" (חולין קכד א). וְכֵן עוֹד אָמְרוּ: "אִם יָבֵא אֵלֶּיהוּ וַיֹּאמֶר: חוֹלְצִין בְּמַנְעֵל – שׁוֹמְעִין לוֹ, בְּסַנְדֵּל – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ" (יבמות קב א). יִרְצוּ לומר: שָׂאִין לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ בַּמְצוּהָ עַל דֶּרֶךְ נְבוּאָה בְּשׁוּם פְּנִים. וְכֵן אִם יַעֲדֵי הַנְּבִיא שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר אֵלָיו: שֶׁהִדִּין בְּמַצוּהָ פְּלוּנִית כֶּה, וְכִי סְבָרַת פְּלוּנִי אָמַת – יִהְיֶה הַנְּבִיא הַהוּא, שֶׁהוּא נְבִיא שֶׁקֶר, כְּמוֹ שֶׁיִּסְדְּנוּ: שָׂאִין תּוֹרָה נְתוּנָה אַחֲרֵי הַנְּבִיא הָרִאשׁוֹן, וְאֵין לְהוֹסִיף וְאֵין לְגַרְעַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא בְּשָׂמַיִם הִיא" (דברים ל יב). וְלֹא הֲרַשְׁנוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְלַמֵּד מִן הַנְּבִיאִים, אֶלָּא מִן הַחֲכָמִים אֲנָשֵׁי הַסְּבָרוֹת וְהַדְּעוֹת. לֹא אָמַר: וּבָאֵת אֶל הַנְּבִיא אֲשֶׁר יְהִי בְּיָמֵי הָהֵם, רַק: "וּבָאֵת אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יְהִי בְּיָמֵי הָהֵם" (שם יז ט). וְכִבֵּר הַפְּלִיגוֹ הַחֲכָמִים לְדַבֵּר בְּעֵנָן זֶה מֵאֵד, וְהוּא הָאָמַת.

